

TÜRK ORMAN ÜRÜNLERİ SANAYİ'NDE DOĞRUDAN YABANCI SERMAYE YATIRIMLARI

Yener TOP¹

İlker AKYÜZ^{2*}

^{1,2}KTÜ Orman Fakültesi, Orman Endüstri Mühendisliği Bölümü, 61080, TRABZON
^{*}iakyuz@ktu.edu.tr

ÖZET

Yabancı sermayeli yatırımların dünya ekonomisindeki öneminin artmasının bir sonucu olarak ülkemize giren yabancı sermaye miktarında önceki dönemlere göre daha yoğun bir artış olmuştur. İmalat Sanayi'nin bir alt kolu olan Orman Ürünleri Sanayi (OÜS) sektörü de dünyadaki artışla uyumlu olarak doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının ilgisini çekmiştir. Bu çalışmada, doğrudan yabancı sermayeli yatırımların OÜS alt sektörlerindeki dağılımı ve İmalat Sanayi içindeki yeri araştırılmıştır. Orman Ürünleri ve İmalat Sektörü'nün nitelik ve niceliklerini gösteren çapraz tablolar sunulmuş ve x^2 testleri kullanılarak çözümlenmiştir. Selüloz, Kağıt ve Karton Sektörü'nün yatırım için daha çok tercih edildiği ve yabancı sermaye yatırımlarının yoğunlaştığı illerde faaliyet gösteriyor oldukları bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yabancı sermaye, Orman ürünleri sanayi

FOREIGN DIRECT INVESTMENTS IN THE TURKISH FOREST PRODUCTS INDUSTRY

ABSTRACT

As a result of the Foreign Direct Investments (FDIs) which has grown in importance in the global economy, FDIs in Turkey have increased more than before, intensively. In accordance with increasing the FDIs in the world, Forest Products Industry (FPI), a subdivision of the Manufacturing Sector, attracted the interest of the FDIs. In this paper, the situations of the FDIs in the FPI and its rank in the Manufacturing Sector were examined. Cross tables illustrating the quality and quantity of the FPI and Manufacturing Sector were presented and analysed using x^2 Tests. It was found out that Cellulose, Paper and Cardboard Sector was selected more than other subdivision in the FPI for foreign investment and the FDIs in the FPI settled in the city where the FDIs in the Manufacturing Sector were situate.

Keywords: Foreign investment, Forest products industry

1. GİRİŞ

Günlük hayatımızın bir parçası olan ürün ve hizmetlerin adlandırılmasında kullanılan yabancı isim ve ne ifade ettikleri dahi bilinmeyen kısaltmalarından oluşan harfler, her zaman olmasada, bu ürün ve hizmetleri sunan işletmelerin yapıları hakkında bazı bilgiler barındırmaktadırlar. İlk akla gelebilecek olan olasılık, böyle bir işletmenin **yabancı** olduğu ya da yabancı bir ortağının olduğudur. Gelişmekte olan ülkeler için bu tahmin özellikle doğru olabilir çünkü böyle ülkeler, yasal düzenlemeler, tanıtımlar ve teşvikler ile cazibelerini artırma yarışı içerisinde Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları'na (DYSY) istihdam, teknoloji, cari açık ve kaynak yetersizliklerinin çözümü olarak bakıyorlar. Yazında DYSY'ni gerekli gören ve eleştiren çalışmalar, konuyu değişik açılardan incelemiştir.

Yabancı sermayenin ülkemizdeki varlığı, Osmanlı Devleti'nin duraklama ve gerileme dönemlerinde yabancı ülkelere verilen ticari ayrıcalıklara dayanır. Yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile ticari ayrıcalıkların kaldırılması ve devletleştirme uygulamaları yabancı sermayenin varlığını sınırlandırmıştır. Daha sonra yabancı sermayeyi çekmek için yasal düzenlemeler yapılmış ancak istenilen düzeyde sermaye girişi sağlanamamıştır. 1980'lerden sonra kamu iktisadi teşekküllerinin tekrar özelleştirildiği ve yabancı sermayeyi çekmek için yasal değişikliklerin yapıldığı dönem olmuştur. Bu dönem ve sonrasında yabancı sermaye girişinde artış olmuştur.

Türk Orman Ürünleri Sanayi, imalat sanayinin bir alt kolu olarak genelde küçük ölçekli işletmeler olarak ülke geneline yayılmıştır. 1928 yılında Ayancık Kereste Fabrikası'nın yabancı sermaye ile kurulduğunu ve işletildiğini ancak sözleşme şartlarına uymadığı için devletleştirildiği görülür. Yine 1980'lerdeki özelleştirme politikası, bir kamu iktisadi teşekkülü olan Orman Ürünleri Sanayi Anonim Şirketi (ORÜS A.Ş)'nin 1990'lı yıllarda özelleştirilmesiyle sonuçlanmıştır. ORÜS A.Ş'nin satılan işletmelerine yabancı yatırımcıların ilgi göstermemiş olmalarına rağmen özellikle Selüloz, Kağıt ve Karton Sanayi, diğer orman ürünleri alt kollarına oranla DYSY'nin ilgisini daha çok çekmiştir.

Bu çalışma aşağıda anlatıldığı gibi düzenlenmiştir. Girişi takip eden ikinci kısımda yabancı sermaye ile ilgili genel bilgiler; sonrasında orman ürünleri sanayi ve bu sanayi içindeki DYSY verilmiştir. Materyal ve metod kısmında incelenen sektörün sınırları belirlenmiş ve verilerin değerlendirilmesinde kullanılan yöntem anlatılmıştır. Bulgular ve tartışmalar kısmında verilerin sınıflandırılması ve çözümlenmesi yapılmıştır. Son kısımda ulaşılan sonuçlar ve öneriler yer almıştır.

2. GENEL BİLGİLER

DYSY, bir ülkede bir firmayı satın almak veya yeni kurulan bir firma için kuruluş sermayesini sağlamak veya mevcut bir firmanın sermayesini artırmak yoluyla o ülkede bulunan firmalar tarafından diğer bir ülkede bulunan firmalara yapılan ve kendisiyle birlikte teknoloji, işletmecilik bilgisi ve yatırımcının kontrol yetkisini de beraberinde getiren yatırımdır. Terimde geçen *yabancı* kelimesi, bir

ülkenin milli sınırları dışında olmak anlamındadır. *Yabancı sermaye* ise, bir ülkedeki mevcut sermaye birikimine başka ülkenin sahipliğini ifade etmektedir. *Özel* kelimesi, ülkeye gelen yabancı sermayenin o ülkenin devletine değil, vatandaşlarına ait olduğunu göstermektedir. *Doğrudan* kelimesi ise, sermaye ile birlikte değişen ölçüde teknoloji, üretim bilgisi, işletmecilik bilgisinde ülkeye geldiğini açıklamaktadır (Karluk, 2001).

Ülkenin sahip olduğu ucuz ve kalifiye işgücü, hammadde kaynakları, iç pazarın büyüklüğü, gelişmiş pazarlara yakınlığı ve ulaştırma-haberleşme imkanları doğrudan yabancı sermaye girişlerini etkileyen önemli unsurlar olarak kabul edilmektedir. Ayrıca, ülkedeki genel (makro) ekonomik istikrar, yabancı sermaye mevzuatı, ülkenin sağladığı teşvikler, vergi politikası ve vergi oranları ile dış ticaret politikaları yabancı yatırımcıların kararlarını etkileyen temel faktörlerdir (Zafer, 2005).

Yabancı sermaye yatırımları, yatırımın yapıldığı ev sahibi ülke ekonomisi üzerinde çeşitli ekonomik etkiler yaratır. Bunlar, üretim, istihdam, gelir, fiyat, ödemeler dengesi, ekonomik gelişme ve genel refah gibi etkilerdir. Bu etkilerden bazıları ülke ekonomisine katkı sağlarken, bazıları da ekonomiye külfet yüklemektedir. Aynı şekilde bazı etkiler, yatırımın yapıldığı anda ortaya çıkarken, diğer bazılarından nesiller sonra sonuç alınabilmektedir (Karluk, 2001).

Yazında DYSY'ndan beklenen faydalar maddeler halinde aşağıda olduğu gibi sıralanabilir (Oksay, 1998):

- sermaye açığını kapatmak,
- üretimi artırmak,
- işsizliğe çözüm getirmek,
- döviz rezervlerini genişletmek,
- ülke içinde sağlıklı bir rekabet ortamı yaratmak,
- ülkeye yeni teknolojiler kazandırmak,
- üretim bilgisi getirmek,
- sermaye ihraç eden ülkelerin politik desteğini sağlamak,
- dışa açılmak,
- insan kaynaklarını geliştirmek.

Doğrudan yatırımları yapanlar genellikle çok uluslu şirketler oldukları için DYSY ve Çok Uluslu Şirketler (ÇUŞ) arasında çok yakın bir ilişki vardır. Bir ana merkezin denetimi altında farklı ülkelerde faaliyet gösteren ortak politikalara izin veren, kaynakları paylaşarak mülkiyet ya da diğer kontrol şekilleri ile birbirine bağlı olan çok uluslu şirketler ileri üretim teknolojileri ve yönetim bilgileri kullanarak yabancı ülkelerde doğrudan dış yatırım yaparlar.

Yabancı sermayenin taşıdığı sakıncalar yazında aşağıda olduğu gibi özetlenebilir:

- Üçüncü dünya ülkelerinin azel (oligopol) piyasalarında yatırım yapma eğilimindedirler,
- ÇUŞ'lerin pazar gücü, ev sahibi ülkede tekeli elde etmelerini destekler. Ancak ÇUŞ'ler tarafından kullanılan transfer fiyatlaması gibi çeşitli muhasebe süreçleri nedeniyle bu kârlar yabancı yavru şirketlerin vergi gelirlerinde gözükmez,
- Rekabeti sınırlar. ÇUŞ'ler tarafından teknoloji sözleşmeleri yoluyla lisans verilen firmalar ve yavru şirketler üzerine sınırlayıcı maddeler dayatılır. Dünya piyasalarına yapılacak ihracatın kısıtlanması bu sınırlamalardan yalnızca biridir.
- Piyasaların belirlediği tüketici tercihlerinden çok kendi ürünleri için talep yaratmaya yönelik olarak pazar güçlerini kullanırlar. Bu durum yerel koşullar için uygun olmayan ürünlerin pazarının genişlemesine ve zevk aktarımına yol açabilir (Soyak, 1995).
- Teknoloji üçüncü dünyanın sürekli bağımlılığının en önemli araçlarından biri olduğuna göre, ÇUŞ'lerin çıkarları araştırma-geliştirme faaliyetlerinin üçüncü dünyaya yönelmesine ters düşer. Bunun en önemli nedeni, bu tür bir yönelmenin, teknolojiyi taklit etme yeteneğini ve teknolojik sistemin kurulmasını teşvik edebileceğidir (Soyak, 1995).

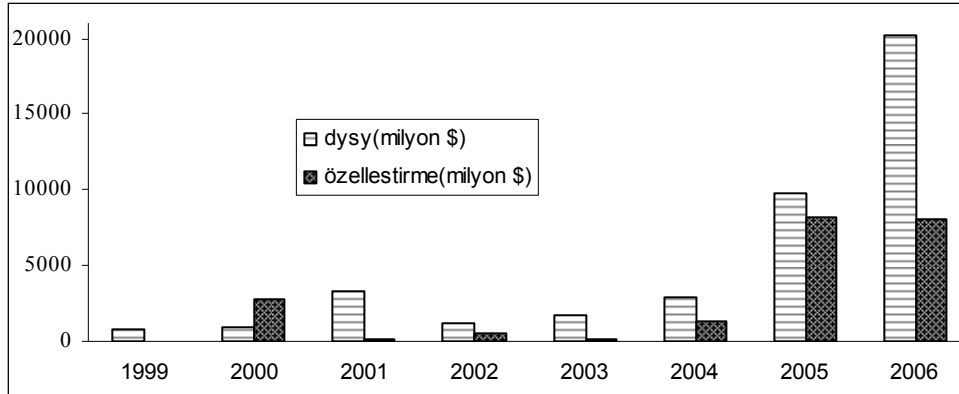
2.1. Türkiye'ye Yapılan Yabancı Sermaye Yatırımları

DYSY'nın Türkiye'deki geçmişi Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki yabancı sermayeli kuruluşların faaliyetlerine dayansa da Türkiye Cumhuriyeti ile birlikte bu kuruluşların gerek devletleştirilmesi gerekse ticari ayrıcalıklarının (kapitülasyonlar) sona ermesiyle kârlarının azalması neticesinde yabancı yatırımlar sınırlı olmuştur. 1947 yılında ilk düzenlemelerin yapıldığı yabancı sermayeye 1950 yılında kabul edilen yasayla da aktarım (transfer) garantisi verilmiştir (Alpar ve Ongun, 1987).

Dış yatırımları gerçek anlamda teşvik eden düzenleme 1954 yılında kabul edilen ve bugün de geçerli olan 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu'dur.

24 Ocak 1980 istikrar tedbirleri ve sonrasında önceki dönemlere göre büyük artış görülmüştür (Genceli, 1991). Türkiye'ye yapılan uluslararası doğrudan yatırım, 1995-2000 döneminde ortalama 853 milyon ABD \$ düzeyindeyken, özellikle 2003 yılı ve sonrasında Türkiye'nin çektiği doğrudan yatırım artış göstermiş ve 2005 yılında 9.7 milyar ABD \$ düzeyine yükselmiştir (Anonim, 2007). Bu artışta, özelleştirilen kamuya ait kurumları satın alan yabancı sermaye girişleri önemli olmuştur. Şekil 1'de DYSY ve özelleştirme gelirleri arasındaki ilişki görülebilmektedir.

TÜRK ORMAN ÜRÜNLERİ SANAYİ'NDE DOĞRUDAN YABANCI SERMAYE YATIRIMLARI

Şekil 1. Özelleştirme gelirleri ve DYSY'nın 1999-2006 yılları arası değerleri (Anonim, 2007).

Uluslararası genel kabule göre, Türkiye'nin doğrudan yabancı yatırım çekme potansiyeli yılda asgari 35 milyar \$'dır. Türkiye'ye giren doğrudan yabancı sermaye hareketlerindeki en belirgin husus, çok sayıda ancak küçük ölçekli firmaların bulunması, büyük ölçekli yatırımların az sayıda olmasıdır. Yatırımlar genelde imalat ve hizmetler sektörlerinde yoğunlaşmakta, diğer sektörler ihmal edilecek düzeyde kalmaktadır (Soydal, 2006).

2.2. Orman Ürünleri Sanayi

OÜS, birincil imalat sanayi ana grubu içerisinde odunu doğrudan hammadde olarak kullanan sanayi çeşitleri olan;

- Kereste ve Ambalaj Sanayi,
- Levha Sanayi
- Kağıt Hamuru ve Kağıt Sanayi alt sektörlerinden oluşurken,

İkincil imalat ana sanayi grubu ise birincil imalat ana sanayi grubunun ürünlerini hammadde olarak kullanan; Mobilya, Doğrama, Ahşap Parke, Prefabrik Ev, v.b. gibi sanayilerden oluşmaktadır (Akyüz, 2006). Yukardaki tanımın içine giren sanayiler, Uluslararası Sanayi Sınıflandırması (ISIC) Revizyon 2'de, 3 rakamına karşılık gelen İmalat Sanayi'nin alt sektörleri olan 33 ve 34 rakamları ile sınıflandırılmışlardır. 33 ile Ağaç, Mantar Ürünleri ve Mobilya Sanayi, 34 ile Kağıt, Kağıt Ürünleri Basım ve Baskı Sanayi gösterilmiştir (Anonim, 1968). Bu sınıflandırma daha sonraki revizyonlarda değişikliğe uğramıştır.

OÜS, üretim değeri ve katma değeri açısından devlet ekonomisi içinde küçük bir sektördür. Endüstri, özellikle kereste, ülke çapına yayılmıştır. Çoğu küçük ölçekli kereste fabrikaları, kırsal bölgelerde istihdam ve gelir imkanı sunar. Bundan dolayı bölgesel farklılığın kalkması, gelir dağılımı ve istihdam gibi gelişmişlik kriterleri açısından önem taşır (Bali, 2002).

Kamuya ait Orman Ürünleri A.Ş. (ORÜS) hızlı bir şekilde özelleştirilmiştir. Ancak özelleştirmeden beklenen faydalar; teknolojik yenilik, verimlilik ve üretim

artışı elde edilememiştir. Özelleştirme süreci sırasında özelleştirilen birkaç fabrikada israfı azaltıcı ve üretimi artırıcı çalışmalar yapılmış olmasına karşın, çoğu hala kapalı ya da düşük kapasite ile çalışmaktadır (Bali, 2002). ORÜS'ün özelleştirme öncesi ve sonrası çalışan sayılarındaki değişimi ve işletmelerin faaliyet durumlarını aşağıda gösteren Çizelge 1, yukardaki ifadeyi doğrulamaktadır. Çizelge 1'e göre, bazı işletmeler özelleştirme yasası gereği özelleştirmeyi takip eden 3 yıl boyunca az sayıda çalışanla faaliyetlerini sürdürmüş ve süre bitiminde durdurmuş iken çoğu işletme, yasal düzenlemeye rağmen özelleştirme sonrası faaliyette bulunmamışlardır (ÖİB, 2007).

Bankacılık ya da diğer sektörlerde yapılan yabancı sermayeli yatırımlar kadar büyük ve gündem yaratmamış olsalarda, OÜS'inde de DYSY'nın olduğu görülür. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) Sanayi Veritabanı'na göre, Ağaç, Ürünleri ve Mobilya Sanayi'nde faaliyet gösteren yabancı sermayeli işletmelerin geldikleri ülkeler, üretim alanları ve işletme sayıları Çizelge 2'de; Selüloz, Kağıt ve Karton Sektörü'nde faaliyet gösterenler ise Çizelge 3'de sunulmuştur (TOBB, 2008).

Çizelge 1. ORÜS işletmelerinde özelleştirme öncesi ve sonrası çalışan sayısı (ÖİB, 2007)

İşletme Adı	Arsalar (m ²)	Satış Tarihi	Çalışanlar		Faaliyet Durumu
			Önce	Sonra	
Antalya	90375	27.02.1996	85	0	3 yıllık sürenin sonu olan Mart 1999 sonrası faaliyet yok.
Arhavi	99140	26.03.1998	62	-	2001'de TEPE Grubu'na devredilmiştir. Faaliyet bilgisi yok.
Artvin	68935	15.10.1998	88	0	Aralık 1999'dan bu yana faaliyet yok.
Ayancık	190161	12.03.1996	247	0	Aralık 2002'den bu yana faaliyet yok.
Bafra	246293	28.02.1996	130	0	3 yıllık sürenin sona erdiği Mart 1999'dan bu yana faaliyette değil.
Bartın	110145	12.11.1997	84	0	Aralık 2002'den bu yana faaliyet yok.
Bolu Emp.	274253	23.03.1998	6	9	-
Borçka	39820	24.11.1998	83	0	Teslim tarihinden bu yana üretim yok.
Cide	119184	06.12.1999	104	0	Teslim tarihinden bu yana üretim yok.
Demirköy	96180	06.11.1997	92	0	Kasım 2000'den bu yana faaliyet yok.
Devrek	91615	29.02.1996	119	0	Mart 2000'den bu yana faaliyet yok.
Dursunbey	115346	18.12.1997	123	12	3 yıllık sürenin sona erdiği Mart 1999'dan bu yana faaliyet yok.
Düzce	95567	26.02.1996	127	0	Aralık 2001'den bu yana faaliyette değil.
Eskipazar	225414	25.09.1997	83	0	-
Kalkım	313000	14.10.1997	38	0	Ağustos 2001'den bu yana faaliyette değil.
Pazarköy	66181	29.02.1996	74	24	-
Şavşat	38516	05.03.1998	35	0	Şubat 2002'den bu yana faaliyette değil.
Ulupınar	44250	05.03.1996	81	0	Mart 1999'dan bu yana faaliyette değil.
Veziroğlu	205154	26.02.1996	442	149	-
Yenice	111961	20.10.1997	238	67	-

TÜRK ORMAN ÜRÜNLERİ SANAYİ'NDE DOĞRUDAN YABANCI SERMAYE YATIRIMLARI

Çizelge 2. Ağaç ve mantar ürünleri ile mobilya ve döşeme sektörlerinde DYSY (TOBB, 2008)

Sektör	Ürün	Ülkeler	Sayı
33110104	Ahşap Parke ve Parke Taslağı	İsviçre	1
33110109	Kaplama	ABD, İsviçre	1
33200101	Oturma Odası, Salon Takımı	İsviçre	1
33200108	Dolaplar (Her Çeşit), Portmanto, TV. Schpası, Etajer, Dikiş Makina Kabini	Almanya	1
33200110	Büro Mobilyası (Takım)	İsviçre	1
33200205	Yükseltilmiş Döşeme	İngiltere	1

Çizelge 3. Selüloz, kağıt ve karton sektöründe DYSY (TOBB, 2008)

Sektör	Ürün	Ülkeler	Sayı
34110204	Üçüncü Hamur Kağıtlar (Saman Kağıdı, Teksir Kağıdı, Fluting) Bilet Kesme	Hollanda ABD	1 1
34110211	Rulo Kağıt (Hesap Mak. İçin) Delikli Kart, Telek S Kağıdı, Test-Liner, Telgraf Bandı, Telem Rulo	İngiltere Hollanda ABD	1 1 1
34110215	Temizlik Kağıtları, Kağıt Mendil, Kağıt Peçete, Tuvalet Kağıdı, Havlu	Almanya Fransa Yunanistan	1 1 1
34110223	Oluklu Mukavva, Ondüle	İngiltere Hollanda ABD	1 1 3
34110226	Oluklu Mukavva Kutular (Mukavva Kutu, Separator)	İngiltere Hollanda ABD	1 2 5
34110227	Karton Kutular (Karton Boru), Tetra-Pak Kutu (A lüminyum Polietilen Kombinasyonu) Kesimi	Hollanda	1
34110234	Kağıt Yemek Tabağı, Pasta Kapsülleri, Alüminyum Kab	Finlandiya	1
34110239	Kağıda Uygulanan İşlemler Laklama vb., Laminasyon	İngiltere İtalya	1 1
34110241	Hurda Kağıt Ayıklama ve Presleme	Hollanda	1
34110243	Sigara Filtre Çubuğu	Hollanda	1
34110247	Diğer Kağıt ve Karton Ürünleri	Yunanistan İtalya	1 3

16 (3311 Rev.2) ve 31 (3320 Rev.2) sektörlerinde toplam 6 işletme yer alırken, 17 (34 Rev.2) sektöründe bu sayı 22'dir. Çizelge 3'de yer alan işletme sayısının toplamının 22'den büyük çıkmasının nedeni; aynı işletmenin birden fazla üretim alanı içinde gösterilmiş olmasıdır. Çizelge 3'de yer bulan ürünler incelendiğinde bunların çabuk ve günlük yaşamda yaygın olarak tüketilen ürünler olduğu görülür.

Çizelge 4'te, İmalat Sanayi, Ağaç ve Mantar Ürünleri ve Kağıt ve Kağıt Ürünleri'nin 1996-2002 yılları arasında yaptıkları ihracat ve ithalat değerleri görülebilir (Göver, 2005).

Çizelge 4. Sektörlerin ihracat ve ithalatlarının yıllara göre oluşumu (Göver, 2005)

	Yabancı Sermayeli Şirketlerin İhracatı (%)						
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
İmalat Sanayi (toplam)	81.3	81.4	82.1	87.8	86.5	91.4	91.2
Ağaç ve mantar ürünleri	0.2	0.3	0.4	0.1	0.1	0.1	0.1
Kağıt ve kağıt ürünleri	0.2	0.5	0.5	0.2	0.2	0.3	0.2
	Yabancı Sermayeli Şirketlerin İthalatı (%)						
İmalat Sanayi (toplam)	79.6	79.4	77.7	76.4	73.7	73.2	77.9
Ağaç ve mantar ürünleri	0.4	0.3	0.2	0.2	0.2	0.3	0.3
Kağıt ve kağıt ürünleri	1.2	0.9	1.0	0.8	0.8	0.8	0.9

Çizelge 4'e göre, Ağaç ve Mantar Ürünleri sektörü işletmelerinin ithalat ve ihracat değerleri yıllara göre birbirine yakın değerler almış olmasına karşın, Kağıt ve Kağıt Ürünleri için denge ithalattan yana belirgin bir açık göstermektedir.

3. MATERYAL VE METOD

3.1 Materyal

İmalat Sanayi [3] ve Orman Ürünleri Sanayi [33 (3311, 3320) ve 34 (3411) alt sektörleri] kapsamına giren *yabancı sermayeli* işletmeler, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin Sanayi Veritabanı'ndan alınmıştır. Bu veri tabanı, Birleşmiş Milletler (BM) Faaliyet Sınıflandırmaları Rev.2'ye uygundur. Buna göre; Ağaç, Mantar Ürünleri ve Mobilya Sanayi alt sektörü, 33 ve Kağıt, Kağıt Ürünleri Basım ve Baskı Sanayi alt sektörü, 34 ile temsil edilmiştir. Bu çalışmada Rev.4 esas alınmış ve 'Bulgular ve İrdeleme' başlığı altındaki çizelge ve değerlendirmeler buna göre düzenlenmiştir. BM Faaliyet Sınıflandırmaları Rev.4'de: C, İmalat Sanayi; 16, Odun ve Odun Ürünleri İmalatı; 17, Kağıt ve Kağıt Ürünleri İmalatı; 31, Mobilya İmalatı'nı temsil eder (Anonim, 2008). Rev.2'de mobilya imalatı, 3320 ile 33 sektörü içinde temsil edilmiş olmasına karşın Rev.4'de ayrı bir alt sektör olarak 31 ile temsil edilmiştir. Veriler 26/01/2008 tarihinde alınmıştır.

3.2. Metod

Verilerin çözümlenmesinde, çapraz tablolar ve bu çapraz tablolara uygulanan χ^2 bağımsızlık testlerinden yararlanılmıştır. Oluşturulan çapraz tablo hücrelerinde 5'den küçük sıklık değerlerinin olduğu hallerde; bu tablolara χ^2 testi uygulanabilmesi için satır ve sütunların birleştirilmesi yoluna gidilmiştir. Testler, yaygın olarak bilinen SPSS® yazılımı kullanılarak yapılmıştır.

3.2.1. χ^2 Bağımsızlık Testi

Sayısal olmayan değişkenler arasında herhangi bir ilişki var olmadığını ileri sürerek (Ho varsayımı); bu varsayımın red edilip edilemeyeceğine karar vermede kullanılan testtir. Sağlıklı sonuçlar verecek şekilde uygulanabilmesi için, üzerinde analiz yapılan değişkenlere ilişkin oluşturulan çapraz tabloda yer alan hücrelerin

her birindeki sıklık sayısının en az 5 olması önerilmektedir (Kerlinger, 1985). 2x2'den büyük çapraz tablolar için genel kural; tabloyu oluşturan tüm hücrelerin %80'nin 5 ya da daha büyük sıklık değerine sahip ve hiçbir hücrenin sıfır (0) olmamasıdır (Noris, 1983).

Eğer toplam örnek boyutu çok küçük ise, *Fisher'in Tam Testi* uygulanır. SPSS programı 2x2 tablolarda herhangi bir hücredeki sıklık değeri 5'in altına düştüğünde Fisher'in Tam Testi değerini de hesaplar (Noris, 1983). Dört hücreli tablolarda bir ya da daha çok hücrenin beklenen sıklık değeri 5'den küçük ise Yates Düzeltmesi yapılır ve sadece 2x2'li tablolar için geçerlidir.

4. BULGULAR VE İRDELEME

Yabancı sermayeli OÜS ve İmalat Sanayi işletmeleri ile ilgili verilerin SPSS® ortamına aktarılması, verilerin çözümlenmesinde ilk aşamayı oluşturmuştur. Bulgular iki alt başlık altında ele alınmıştır: İlki OÜS alt sektörlerinin, ikincisi OÜS ve İmalat Sanayi'nin karşılaştırılmasıdır.

4.1. Orman Ürünleri Sanayi Alt Sektörlerine Ait Bulgular

Bu başlık altında bulgular genelde çapraz tablolar ya da yüzde (%) oranları şeklinde sunulmuştur. Oluşturulan çapraz tablolar genelde 5'den küçük ve 0 sıklık değerleri içerdiği için χ^2 testleri anlamlı olmayacaktır.

OÜS tanımı içine giren yabancı sermayeli işletmelerin, alt sektörler ve şirket türüne göre dağılımı Çizelge 5'de olduğu gibidir. Çizelgeye göre toplam 28 işletme yabancı sermayelidir. Bu işletmelerden hangilerinin yabancı sermaye ile ortaklık, hangilerinin %100 yabancı sermayeli ya da hangilerinin 'sıfırdan' yabancı sermaye ile kurulmuş oldukları hakkında ayrıntı verilememiştir. Çizelgeye göre yabancı sermayeli işletmelerin %78.5'i, 17 sektöründe yer almaktadır. Yine bu işletmelerin %89.2'si, şirket türü olarak anonim şirkettir. Ağaç ve Mantar Sanayi'nde işletmelerin %100'ü anonim iken Mobilya ve Döşeme Sanayi'nde %50 ve Selüloz, Kağıt ve Karton Sanayi'nde bu oran %95.4'dür. Çizelge 5'in hücre değerlerinin %83'ü 5'den küçüktür ve bir hücrenin sıklık değeri de 0'dır.

Çizelge 6, DYSY'nin faaliyette buldukları illeri göstermektedir. Çizelge değerlerine göre İstanbul ve İzmir tüm yatırımların %46.4'ünü çekmiştir. Çizelge 6'nın hücre sıklık değerleri, χ^2 testi uygulanmasına uygun değildir. Çizelge 6'da yer alan illerin Marmara Bölgesi'nde yoğunlaştığı söylenebilir.

Çizelge 5. OÜS'inde DYSY'nin sektörel dağılımı ve şirket türleri

		Orman Ürünleri Sanayi (16,17 ve 31)			Toplam
		Ağaç ve Mantar (16)	Mobilya ve Döşeme (31)	Selüloz Kağıt ve Karton (17)	
Şirket Türü	Anonim	2	2	21	25
	Limited	0	2	1	3
Toplam		2	4	22	28

Çizelge 6. OÜS’inde DYSY’nın sektörel dağılımı ve buldukları iller

	Orman Ürünleri Sanayi (16, 17 ve 31)			Toplam	
	16	31	17		
Yabancı Sermayeli İşletmelerin Faaliyette Buldukları İller	İstanbul	1	2	5	8
	Bolu		1		1
	Antalya		1		1
	İzmir			5	5
	Balıkesir	1			1
	Çorum			1	1
	Tekirdağ			1	1
	Kocaeli			1	1
	Bursa			1	1
	Edirne			1	1
	Adana			1	1
	Manisa			2	2
	Adapazarı			2	2
	Yalova			2	2
	Toplam	2	4	22	28

Çizelge 7. OÜS’inde DYSY’nın geldiği ülkeler ve sektörel dağılımları

		16	31	17	Toplam
		Almanya		1	1
İngiltere			1	3	4
İsviçre		1	2		3
Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımının Geldiği Ülkeler	ABD	1		6	7
	Hollanda			6	6
	Yunanistan			1	1
	Finlandiya			1	1
	İtalya			3	3
	Fransa			1	1
	Toplam	2	4	22	28

Çizelge 7, DYSY’nın geldiği ülkeleri ve bu ülkelerin hangi sektörleri yatırım yapmaya değer bulduklarını göstermektedir. Çizelgeye göre, 17 sektörü yabancı sermayeli yatırımların %78.5’ini çekmiştir. 31 sektörü %14 ile ikinci sırayı almaktadır. ABD ve Hollanda, sırasıyla, en fazla yatırım yapan ülkelerdir. Bu iki ülkenin toplamı tüm ülkelerin toplamının %46.4’ünü oluşturmaktadır. Bu ülkeleri, İngiltere, İsviçre, İtalya ve Almanya izlerken geri kalan ülkeler birer yatırımla listede yer almışlardır.

Çizelge 7’yi oluşturan toplam hücre sayısının %96.3’ünde beklenen sıklık değerleri 5’den küçük değerler aldığı için χ^2 testi uygulanması anlamlı olmamaktadır. Ancak yabancı sermayeli işletmelerin daha çok 17 sektörünü yatırım yapmaya değer buldukları söylenebilir.

4.2. İmalat ve Orman Ürünleri Sektörlerinin Kıyaslanmasına Ait Bulgular

Yabancı sermayeli İmalat Sanayi ve onun bir alt kolu olan OÜS’ndeki işletmelerin şirket türlerine göre dağılımı Çizelge 8’de olduğu gibidir. İmalat

TÜRK ORMAN ÜRÜNLERİ SANAYİ'NDE DOĞRUDAN YABANCI SERMAYE YATIRIMLARI

sanayi ana sektöründekine benzer şekilde OÜS sektöründe yer alan yabancı sermayeli işletmelerde anonim şirket şekli daha çok tercih edilmiştir.

Çizelge 8. Sektörlere göre işletmelerin şirket şekilleri

Şirket Türü	Anonim Şirket Limited Şirket	16, 17 ve 31	3	Toplam
		25	327	352
	3	104	107	
	Toplam	28	431	459

Çizelge 9. Şirket şeklinin sektörlerden bağımsız olduğu varsayımı test sonucu

	Değer	df	Asimtotik anlamlılık (2 yönlü)	Tam anlamlılık (2 yönlü)	Tam anlamlılık (1 yönlü)
Pearson χ^2 testi	2.647 ^b	1	0.104		
Süreklilik düzeltmesi ^a	1.950	1	0.163		
Olasılık çeyreği	3.100	1	0.078		
Fisher tam testi				0.163	0.074
Doğrusal ilişki	2.641	1	0.104		
Geçerli olay sayısı	459				

a. Sadece 2x2'li tablolar için hesaplanır

b. 0 hücrenin (%0) beklenen sıklık değeri 5'den küçüktür. Beklenen en küçük sıklık değeri 6.53'dür.

Çizelge 10. Yabancı sermayeli işletmelerin illere göre sektörel dağılımları

	Sektörler		
	16, 17 ve 31	C	A, B, C, D, E, F...U
İstanbul	8	135	155
İzmir	5	52	66
Sakarya	2	9	14
Bolu	1	4	5
Balıkesir	1	4	7
Tekirdağ	1	31	37
Kocaeli	1	59	64
Bursa	1	56	67
Edirne	1	1	1
Manisa	2	12	17
Yalova	2	2	2
Diğer İller	3	71	109

Çizelge 8'i oluşturan satır ve sütundaki değişkenlerin birbirinden bağımsız olduğu (H_0) varsayımı SPSS® sonucunu gösteren Çizelge 9'a göre kabul edilir. Pearson ve Yates Düzeltmesi değerleri 0.05 değerinden büyük çıkmıştır. Buna göre işletmelerin şirket şekilleri içinde buldukları sektörlerden bağımsızdır denilebilir.

Yabancı sermayeli işletmelerin genelden alt sektörler göre dağılımı Çizelge 10'da verilmiştir. Çizelge 10'da yer alan iller OÜS'nde faaliyet gösteren yabancı sermayeli işletmeler esas alınarak belirlenmiştir. A'dan U'ya kadar olan harfler tüm sektörler toplamına karşılık gelir.

Çizelge 10 değerlerine χ^2 testi uygulamak anlamlı değildir. Çizelge değerlerinin %62.5'i 5'den küçük olduğu için sonuçlar anlamlı olmayacaktır. Çizelge 10

incelendiğinde İstanbul, yabancı sermayeyi en fazla cezbeden il konumundadır. İzmir 16, 17 ve 31 sektörü içinde ikinci sırayı alırken diğer sektörler içinde de üst sıralarda yer almaktadır. Genel olarak 16, 17 ve 31 sektörü işletmelerinin illere göre dağılımı, İmalat Sanayi'nde yabancı sermayeyi yoğun olarak çeken illerle paralellik göstermektedir.

İstanbul'da faaliyet gösteren yabancı sermayeli OÜS işletmeleri, İmalat Sanayi toplamının %1.73'üne, tüm sektörlerin ise %1.47'sine karşılık gelir. Genel olarak OÜS, İmalat Sanayi'nin %6.5'ini ve tüm sektörlerin %5.1'ini oluşturmuştur.

Çizelge 11, DYSY'nin OÜS ve İmalat Sanayi'nde ülkelere göre dağılımlarını göstermektedir. Çizelgeye göre OÜS sektöründe, en fazla yatırım yapan ülke Amerika Birleşik Devletleri iken ikinci sırayı Hollanda ve üçüncü sırayı İngiltere almaktadır. Yine bu ülke kaynaklı işletmeler, İmalat Sanayi içinde de en fazla yatırım yapanlar olmuştur. Amerika'nın OÜS'ndeki payı %25 iken imalat sanayi içindeki payı %9.4'dür.

Çizelge 12 değerleri, Çizelge 11'e uygulanan test sonucunda elde edilmiştir. Çizelge 12'de yer alan Pearson değerine göre H_0 varsayımı (sıra ve sütunları oluşturan değişkenler arasında ilişki vardır) kabul edilmiştir. 0.01 anlamlılık değeri, sıra ve sütunları oluşturan değişkenlerin bir birlerinden bağımsız olmadıkları; aralarında bir ilişki olduğu şeklinde değerlendirilir.

Ancak bu sonuç, 4 hücreden çok çapraz tablolar için kabul edilen; hücre değerlerinin %80'nin 5 ya da daha büyük değerlere sahip olması genel varsayımına uymamaktadır. Bu nedenle satırları oluşturan ülkeler buldukları kıtaya göre yeniden sınıflandırılarak Çizelge 13 elde edilmiştir. Uygulanan test sonucunu gösteren Çizelge 14 değerlerine göre de, sıra ve sütun değişkenleri arasında bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir. Bu karar Çizelge 14'de yer alan Fisher'in Tam Testi'ne (0.30) göre verilmiştir.

Çizelge 11. İmalat ve OÜS'nde DYSY'nin geldiği ülkeler

	Sektörler		Toplam	
	16, 17 ve 31	3		
	ABD	7	41	48
	Hollanda	6	56	62
Doğrudan	İngiltere	4	30	34
Yabancı Sermaye	Almanya	2	105	107
Yatırımlarının	İsviçre	3	27	30
Geldiği Ülkeler	İtalya	3	47	50
	Diğerleri	3	127	130
Toplam		28	433	461

Çizelge 12. DYSY'nin geldiği ülkeler ile sektörler arasındaki ilişkinin testi

	Değer	df	Asimtotik anlamlılık (2 yönlü)
Pearson χ^2 testi	16.79 ^a	6	0.010
Süreklilik düzeltmesi			
Olasılık çeyreği	16.570	6	0.011
Doğrusal ilişki	9.041	1	0.003
Geçerli olay sayısı	461		

a. 5 hücrenin (%35.7) beklenen sıklık değeri 5'den küçüktür. En küçük beklenen sıklık değeri 1.82'dir.

Çizelge 13. Yabancı sermayeli işletmelerin geldikleri kıtaya göre dağılımı

		Sektörler		Toplam
		16, 17 ve 31	3	
Sermayenin Geldiği Kıta	Avrupa Kıtası	21	350	371
	Amerika Kıtası	7	41	48
Toplam		28	391	419

Çizelge 14. Sektörler ve kıtalar arasındaki ilişkinin testi

	Değer	df	Asimtotik anlamlılık (2 yönlü)	Tam anlamlılık (2 yönlü)	Tam anlamlılık (1 yönlü)
Pearson χ^2 testi	5.42 ^b	1	0.020		
Süreklilik düzeltmesi ^a	4.090	1	0.043		
Olasılık çeyreği	4.325	1	0.038		
Fisher tam testi				0.030	0.030
Doğrusal ilişki	5.413	1	0.020		
Geçerli olay sayısı	419				

a. Sadece 2x2'li tablolar için hesaplanır.

b. 1 hücrenin (%25) beklenen sıklık değeri 5'den küçüktür. Beklenen en küçük sıklık değeri 3.21'dir.

Avrupa kaynaklı yabancı sermayeli işletmeler OÜS'nin %75'ini, İmalat Sanayi'nin %89.5'ini oluşturmuştur. OÜS işletmelerinin imalat sanayi içindeki oranı, Avrupa esas alındığında %5.6'ya; Amerika esas alındığında, %14.5'e karşılık gelmektedir.

5. SONUÇLAR

İmalat Sanayi'nin bir alt kolu olan OÜS, yabancı sermayeli işletmelerce yatırım yapılmaya değer bulunmuştur. Yabancı sermayeli işletmelerin yatırım kararlarını verirken değerlendirme aşamasında kullandıkları kıstaslar açısından bunun anlamı; OÜS'nin kâr edilebilir, rekabetin yoğun olmadığı, yerli işletmelerin kendi varlıkları için bir sorun oluşturmayacağı, kendilerini teknolojik olarak üstün buldukları ya da kendilerince önemli olan amaçlarını gerçekleştirebileceklerine inanmış olmaları olabilir.

1996-1999 yılları arasında yapılan ORÜS A.Ş.'nin özelleştirilmesine yabancı sermayeli işletmeler ilgi göstermemiş olup tüm işletmeler yerli alıcılar tarafından satın alınmıştır. Yazında özelleştirme yoluyla sağlanabilecek faydaların bu sektörde başarısız olması, yabancı sermayeden beklenen faydaların ne ölçüde başarılacağına şüpheli bakmak için sebep oluşturur.

Yatırımlar daha çok Selüloz, Kağıt ve Karton Sektörü'nde yoğunlaşmıştır. Toplam 28 işletmenin 22'si bu sektörde faaliyet göstermektedir. Bu sektörde faaliyet gösteren işletmelerin ithalat değerleri ihracat değerlerinden belirgin oranda yüksektir.

OÜS içinde en fazla yabancı yatırıma ev sahipliği yapan ülke Amerika'dır. Bunu sırasıyla Hollanda, İngiltere, İsviçre ve İtalya izlemektedir. Almanya, İngiltere, İsviçre ve Amerika, OÜS'nin birden fazla alt sektöründe yatırım yaparken diğer ülkeler sadece 17 sektöründe yatırım yapmışlardır.

OÜS'inde faaliyet gösteren yabancı sermayeli işletmelerin illere göre dağılımı, genelde, İmalat Sanayi ve tüm sektörler toplamı ile paralellik göstermektedir. İstanbul, OÜS alt sektörlerinden tüm sektörler toplamına kadar en fazla yatırım yapılan il konumundadır. Bu ilde faaliyet gösteren işletmeler OÜS'nin %28.5'ini, İmalat Sanayi'nin %31.2'sini ve tüm sektörler toplamının %28.5'ini oluşturmuştur.

OÜS içinde faaliyet gösteren yabancı sermayeli işletmeler, İmalat Sanayi'nin %6'sını ve tüm sektörler toplamının %5.14'ünü oluşturmuştur.

OÜS'inde en fazla yatırım yapan işletmelerin geldikleri ülkeler ile İmalat Sanayi ve tüm sektörler içinde yatırım yapan işletmelerin geldikleri ülkeler genelde aynıdır. Almanya, İmalat Sanayi'nde en fazla DYSY'na ev sahipliği yaparken; OÜS'ne yatırım yapan ülkeler sıralamasında son sıralarda yer almakta ve yukardaki genellemeye uymamaktadır.

Bu çalışmada yabancı sermayeli işletmelerin, özeldir OÜS'ne genelde ise İmalat Sanayi'ne etkileri değil OÜS içindeki varlığı ve dağılımı araştırılmıştır. Dolayısıyla bu işletmelerin etkileri incelenmeye açık bir konudur.

KAYNAKLAR

- Akyüz, K.C., 2006. Avrupa birliği sürecinde Türkiye Orman Ürünleri Sanayi'nin rekabet düzeyi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 9: 83-94.
- Alpar, C. ve Ongun T., 1987. Dünya Ekonomisi ve Uluslararası Özel Kuruluşlar: Az gelişmiş Ülkeler Yönünden Değerlendirmesi, Türkiye Ekonomi Kurumu, 2. Baskı, İstanbul, 230 s.
- Anonim, 1968. International Standard Industrial Classification of all Economic Activities, Statistical Papers, Rev.2, New York.
- Anonim, 2007. Uluslararası Doğrudan Yatırımlar 2006 Yılı Raporu, T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü, Ankara, 85 s.
- Anonim, 2008. International Standard Industrial Classification of all Economic Activities, Statistical Papers, Rev.4, New York.
- Bali, R., 2002. Trade links strengthening as Turkey's forest sector is modernized Turkey's forest products markets, Forest Products Annual Market Review, 3: 41-51.
- Genceli, M.,1991. Yabancı Sermaye Yatırımlarının Duyarlılık Analizi, İTO Yayın No: 20, İstanbul,
- Göver, Z.T., 2005. Doğrudan Yabancı Yatırımların Uluslararası Ticarete Etkileri: Türkiye Değerlendirmesi, Hazine Müsteşarlığı Matbaası, Ankara, 112 s.
- Karluk, R., 2001. Türkiye'de yabancı sermaye yatırımlarının ekonomik büyümeye katkısı, Ekonomik İstikrar, Büyüme ve Yabancı Sermaye Seminer Programı, T.C. Merkez Bankası, Ankara.
- Kerlinger, F.N., 1985. Foundations of Behavioral Research, 3. Edition, Harcourt Brace Jovanovich.
- Norisis, M.J., 1983. SPSS Professional Statistics 6.1, SPSS Inc., Chicago, 397 p.

TÜRK ORMAN ÜRÜNLERİ SANAYİ'NDE DOĞRUDAN YABANCI SERMAYE YATIRIMLARI

- Oksay, S., 1998. Çok uluslu şirketler teorileri çerçevesinde, yabancı sermaye yatırımlarının incelenerek değerlendirilmesi, Dış Ticaret Dergisi, 8: 14-27.
- ÖİB, 2007. Özelleştirilen kuruluşların faaliyet bilgileri, T.C. Başbakanlık Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi (<http://www.oib.gov.tr/program/uygulamalar/orus1.htm>), Erişim: 9 Aralık 2007.
- Soyak, A., 1995. Özelleştirme: Sorun yalnızca etkinlik mi?”, Ekonomik Yaklaşım, 17-18: 127-150
- Soydal, H., 2006. Türkiye’de doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının verimlilik analizi: Otomotiv sektörü üzerine bir uygulama, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16: 577-604.
- TOBB, 2008. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Sanayi Veritabanı, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Resmi İnternet Sitesi (http://sanayi.tobb.org.tr/yabanci_sermaye_adres.php), Erişim 26 Ocak 2008.
- Zafer, Y., 2005. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları ve İş/Yatırım Ortamı İlişkisi, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Ankara, 39 s.